

מתי אשתי?

פניהם של שלושת השופטים העליון
 נים היו חמוריסבר. נשיא בית-הדין-העליון פט העליון, הד"ר יואל זוסמן, המפורסם בקוררוחו, התפרץ וכמעט שצעק על הפרקליט שניצב מולו: „אני חושב שאתם אשמים בביוון בית-הדין-העליון. וזה כשל עצמו דבר מכווער. תמציא לנו את השם של עובד המדינה הנוגע בדבר, שהפר את הצו, ואנו נפתח נגדו כהליכים. הוא יכול ללכת לבית-סוהר...”

מול זוסמן, הרותח מכעס, עמד סגן בכיר לפרקליט המדינה, שליחו של היועץ-המשפטי לממשלה, רנאט יאראק. פניהם של שני השופטים העליונים האחרים, ממ' לא-מקום נשיא בית-הדין-העליון, משה לנדוי, ומי שהיה היועץ-המשפטי לממ' שלה, מאיר שמגר, הביעו הסכמה שבש-תיקה עם דבריו של זוסמן.

יאראק המבוהל ניסה לגמגם הסברים, להשמיע תירוצים, ולבלום את פרץ הכעס שניתך עליו. אולם השופט זוסמן לא היר-פה: „קשה לי להאמין שהיועץ המשפטי לממשלה יצדיק התנהגות כזאת, ויעלה על דעתו להפר הבטחה של נציגו, שלא להיכנס לשטח בלי צו. אם חושב היועץ המשפטי, שניציג המדינה יכול לסגת מהצ-הרה שנתן בבית-הדין-העליון, אנחנו כבר נדע מה שווה הצהרה כזאת...”

בבוקר יום המחרת סערו הרוחות. היו-עץ-המשפטי לממשלה, הרופסור יצחק זמיר, הודה כי דברי השופטים נפלו עליו כרעם ביום בהיר. שר-המשפטים, שמואל תמיר, החל לתכנן את ההיחלצות מן הפר-שה, וכמהוה עשו עוד שלושה שרים, שלכל אחד מהם היה חלק בביוון בית-הדין-העליון: שר-החקלאות אריק שרון, שר-הפנים הד"ר יוסף בורג ושר-השיכון דוד לוי.

פקידים וזטרים החלו לשקוד על הכנת אליבי לשרים. נראה היה, כי הגדולים ינסו למצוא זוטרים כשעיר לעזאזל, כדי להפנות לעברם את חמת בית-הדין-העליון.

הבדואי

שחיפש צדק

מדיע וער מזה פרצה הסערה המשפ-ר
 טית החמורה ביותר בתולדות מדינת ישראל? אין כימעט ספק בכך, שאילו היתה מתרחשת פרשה כזו במדינה דימו-קרטית אחרת, היתה גורמת להתפטרות שר, או שרים, ואפילו להתפטרות הממשלה כולה.

בשנת 1975 הופקע בנגב שטח בן 3000 דונם על-ידי המדינה, כדי להקים בו עיירה לבדואים. היה זה במסגרת תוכנית להקים תשע עיירות לבדואים ברחבי הנגב. לתוכ-נית זו מתנגדים הבדואים. הם שוללים את הכוונה להקים עיירות. 180 דונמים ליד קיבוץ להב, ממערב לכביש באר-שבע-חברון, היו בחזקת מישר פחתו של סלמאן אבו-קרן, איש זה פנה לבית-הדין-העליון וטען כי מישר פחתו, המונה 70 נפשות, מעבדת את השטח ומתגוררת בו עוד מימי השלטון התורכי.

תוך כדי התדיינות עם המדינה בבית-הדין-העליון המהווי בבאר-שבע, ניסו השלי-טונות לקבוע עובדות בשטח. ב-28 בפבר-ואר השנה, פנה אבו-קרן שוב לבית-הדין-העליון לצדק וביקש את עזרתו. אבו-קרן רצה שהמדינה תצא מתחומה, עד שבית-הדין-העליון בבאר-שבע יחליט בשאלת הבע-לות על הקרקע. אך עוד לפני שהספיקו השופטים לקבוע עדה, קם נציג היועץ-המשפטי לממשלה, רנאט יאראק, שקלט בחושי לאן נושבת הרוח באולם המיש-פטים, והצהיר כי מינהל-מקרקעי-ישראל, מע"צ ויתר משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, לא יכנסו לשטח, אלא על פי צו של בית-הדין-העליון המחויי. הצהרה זו של יאראק קיבלה תוקף של החלטת בית-הדין-העליון, ואבו-קרן ביטל את התירו-תו. ביום הברית בשבוע שערב הופיעו בשטח בולדוורים של מע"צ והחלו לעבוד. עוד קודם לכן נעצרו אבו-קרן וכמה מצעירי השבט באשמות-שווא. שר-אין קצרות לעניין הקרקעות. המצרים בוצעו כדי להרחיק את הבדואים מבתיהם, כדי שלא יהיו נוכחים בשטח בשעה שה-מדינה מפירה את צו בית-הדין-העליון. נראה היה שהמצרים וכנסים הבולדוורים לשטח תוכננו מראש, עד לפרטי הפרטים. כמה ימים קודם לכן התכנסו בחדרו של היועץ-המשפטי לממשלה יועצים מישר-פטים של כמה רשויות ממשלתיות, כדי לדון במשלה כיצד לעקוף את הצו של בית-הדין-העליון. בין השאר נכחו בהתכנסות יועצים משפטיים ממישרד החקלאות, מינהל-מקרקעי-ישראל, מישרד הפנים, מע"צ, וכן אנשים ממישרד המשפטים. המשתת-פים סיברו לגלות אם גם היועץ-המשפטי

פט. פירוש הדבר, בין השאר, שהאי-שחקור את עצמו. אולם מילגות האופוזיציה, המערך ושיי, החליטו שלא להניח לממשלה לצאת בק-לות מהפרשה. שתי המילגות אספו 30 חתימות של חברי-כנסת והעלו הצעה דהר-פה לסדר-היום של הכנסת — לדון בנושאת בית-הדין-העליון בממשלה.

תקנון הכנסת קובע, כי כאשר 30 ח"כים דורשים זאת, על יושב-ראש הכנסת לזמן ישיבה מיוחדת של המליאה, גם אם הכנסת נמצאת בפגרה. התקנון אינו קובע אמנם את משך הזמן מאז הגשת החתימות ועד לכינוס המליאה, אולם עד כה היה מקובל, ללא יוצא מן הכלל, כי היושב-ראש מזמן את הכנסת לאותו שבוע בו הוגשה הבקשה. היה ברור, כי אפילו שר-המשפטים, שמואל תמיר, היכול להצדיק כל עוול, לא יצליח להסתיר את קלונה של הממשלה בעת ישיבת הכנסת. אולם תמיר מצא מוצא. הוא גייס לעזרתו את היועץ-המשפטי פטי שלו, והשניים, „הסבירו” לממשלה כי הנושא הוא בחזקת סוביידיצה (ראה במדוי-נה), וכי אל לה לממשלה לפגוע בבית-הדין-העליון ולדון בנושא.

לא צריך להיות מישפטן כדי לדעת כי טיעון זה הוא מופרך מיסודו, ולא רק שהוא מנוגד לכל חוק או תקדים חוקתי, אלא אף לשכל הישר. אפשר להבין מדוע תמיר, שאינו בחלל בשום אמצעי כדי להשיג את מטרתו, משתמש בנימוק כה שטוטי, אך קשה היה להבין את היועץ-המשפטי. אחרי שזמיר ותמיר הופיעו בפני יצחק שמיר, כדי לשכנעו לבטל את ישיבת הכנסת, הבין היועץ-המשפטי כי טעה וגי-סה לסגת מחוות-הדעת שלו. לאחר שבי-טול ישיבת הכנסת עורר סערה ציבורית, הודיע זמיר כי לא חיווה דעתו בפני שמיר שיש לבטל את ישיבת הכנסת, וכי הדיון הוא בחזקת סוביידיצה. אלא רק ציין כי בית-הדין-העליון עדיין לא סיים את הדיון בפרשה.

היושב-ראש

במקום הכנסת

מישפטנים נחותי דרגה מזו של היועץ-המשפטי ברור לגמרי, כי אין קשר בין הדיון שאותו ביקשו המערך ושיי לבין הסוביידיצה. לא עומדת שום עתירה בפני בית-הדין-העליון, מהרגע שבו ביטל אבו-קרן את עתירתו בפני בית-הדין-העליון, ב-28 בפברואר, אין כל הליך משפטי שלא הסתיים. ההערות של בית-הדין-העליון על הממשלה ועל היועץ-המשפטי נאמרו בצורה מוחלטת, ואין על המדינה להשיב עליהן. בית-הדין-העליון קבע ללא עוררין, כי הממשלה והיועץ-המשפטי טי ביוו אותו.

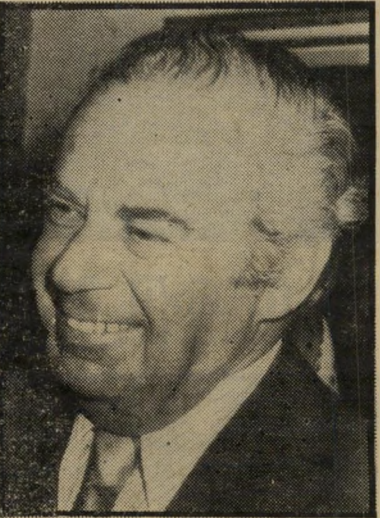
אולם גם אילו היה כאן מיקרה שבו דן עדיין בית-הדין-העליון בסוגיה, אין הדבר צריך למנוע את הכנסת מלדון בו. ועדת-הכנסת החליטה אמנם כמה פעמים, כי אל לה לכנסת לדון בנושאים שהם בחזקת סוב-יידיצה, אך הוועדה גם החליטה כי באסי-פקטים הציבוריים של נושאים העומדים בפני בית-הדין-העליון רשאית הכנסת לדון, כאשר דנה ועדת-הכנסת בשעתו בשביתת רופאי קופת-חולים, שהיתה נתונה באותה עת בדיון משפטי, היא קבעה: „מאחר שהדיון בכנסת איננו על השאלות המיש-פטיות הכרוכות בשביתת, מחליטה ועדת-הכנסת שאין בדיון משום פגיעה בכלל של סוביידיצה.”

את כל זאת ידע שמיר, או לפחות היה צריך לדעת. שמיר יודע, כי כאשר נתן יד לקשר ההשתקה שיצרו תמיר-אית-זמיר, הוא פגע במעמדה של הכנסת, ומה שנובע מגישתם של תמיר וזמיר הוא, שהכנסת לא תוכל לדון בכמה נושאים בעלי חשי-בות ציבורית בעתיד, משום שכמה מבנות תנועת-שירות-שווה הועמדו לדיון, אסור היה לכנסת לדון בענייני שירות בנות בצ"ל; ומשום שבכל עת מתגללים מיש-פטים כנגד עברייני-מס, אסור לכנסת לדון בנושאי מס-הכנסה, ודוגמות יש לרוב.

אולם שמיר חרג מסמכותו מבחינה את-רת. המערך ושיי העלו הצעה לסדר-היום, שעל פירושה של הצעה לסדר-היום הוא, שעל הכנסת לדון אם לדון בהצעה, להעביר אותה לוועדה או להסיר אותה מסדר-היום, רק תכנסת, ולא היו"ר או הנשיאות שלה, סוברנית להחליט באיזה נושאים היא דנה. שמיר נטל לו סמכות לא לה, בהחליט, תוך שהתפתח עמם נטיית הכנסת, שלא לדון בהצעה לסדר-היום של המערך ושיי. יתכן שבכך הגדיל את מספר האישים החייבים לשקול אם ראויים הם להמשיך ולכהן בתפקידים ממלכתיים.

היועץ זמיר
 מושפע

השר תמיר
 משפיע

השר בורג
 משלים

השר שרון
 מפקד

כל בית-הדין-העליון, רק אחד פיקפק, למרות שאינו משפטן: שר-הפנים, הד"ר יוסף בורג. הוא חשש מתגובת בית-הדין-העליון, כי שבו עלו הבולדוורים על הקרקע זימן השר בורג ישיבה שנערכה במיזון הכנסת. השתתפו בה מנכ"ל מישרדו, חיים קוברסקי, עוזרו האישי, אבי יעקובוביץ, והממונה על מחוז הדרום מטעם מישרד-הפנים, מי שביצע את העבודות בשטח, משה ורדימון. בורג ביקש מורדימון פרי-טים והסברים, הוא ביקש שירגיעו אותו בכל הקשר לאירועי אותו היום. „אני לא רוצה סטינקים,” אמר לשלושה, ורדימון הרגיע את השר בנוסח הידוע, „הכל בסדר!” אותה שעה כבר רווחו שמועות שאבו-קרן עומד לפנות שוב לבג"צ, למחרת היום. „הכל היה חוקי,” הביט ורדימון בעיקבות הדברים החריפים שהשמיעו השופט העליון זוסמן ועמיתו, מיהר היו-עץ-המשפטי להבטיח, כי יחקור בפרשה עד תומה. היתה זו הבטחה משונה. עיקר דברי השופטים העליונים כנגד היועץ-המשפטי עצמו, הן באורח אישי והן כנושא באחריות למה שקורה בתחום ש-עליו הוא מופקד. והנה בא הפרופסור זמיר ומבטיח לחקור ולהסביר הכל לבית-הדין-העליון.

לממשלה, יצחק זמיר, השתתף בדיון זה שנערך במישרדו, אך סביר להניח, כי עצם קיום הישיבה וכן מסקנותיה היו יוד-עים לו. ישיבה זו כונסה על פי דרישתו המפור-שת של שר-החקלאות, האחראי על הסי-רת הירוקה, שהיא מעין צבא פרטי של אריק שרון, המזכיר מישרדים מסויימים. אריק ביקש דרך לעקוף את החלטת בית-הדין-העליון, הוא תבע להתחיל בעבוד-ות בשטח ולסלק את הבדואים. הנוסחה הגואלת, או לפחות כך נדמה היה למשתתפיה, נמצאה בסופו של דבר: הבולדוורים יכנסו לשטח לא במסגרת העבודות להקמת העיירה הבדואית, שאלי-הן התייחסו בית-הדין-העליון, אלא על-פי חוק המאפשר למדינה להפקיע 40% משטח הקרקע, כאשר מיקם עליה בניין ציבורי או כביש, ואמנם, הבולדוורים החלו לסלול כביש, במסגרת 40 האחוזים הללו. היתה זו החלטה בנוסח של הבה-ינת-הכמה. היועצים המשפטיים החליטו לרמות את בית-הדין-העליון ולעבוד בניגוד להחלטה הנוגעת לאותו שטח. שר-המשפטיים, שמואל תמיר, שידע על ההתכנסות, טען כי אפשר יהיה לתרץ את המעשה בפני